

BOEKBESPREKING

WAS COUPERUS EEN NICHT?

De schrijver Louis Couperus was een nicht. Of minstens gedroeg hij zich nichterig. Dat blijkt uit vele berichten over het publieke optreden van de gevierde auteur, die in 1916 tweemaal optrad in Nijmegen. Maar we mogen Couperus' homoseksualiteit niet aflezen uit zijn werken. Dat laatste stelt M. Klein, de auteur van een boekje over Couperus in Nijmegen.

Bij de Nijmeegse uitgeverij Vantilt verscheen onlangs een brochure over Louis Couperus van de hand van M. Klein, verbonden aan de Nijmeegse universiteit. Het werkje is verschenen in de reeks 'de achterkant van de literatuur'.

Aanleiding ertoe is de vraag of Couperus ooit in Nijmegen is geweest. Den Haag speelt natuurlijk een hoofdrol in zijn romans, evenals Rome, Florence en andere plaatsen, en Couperus zelf reisde veel, in binnen- en buitenland. Nijmegen met zijn roemrijke verleden zal hem zeker hebben aangetrokken, maar onze geliefde stad wordt toch maar heel weinig genoemd in zijn werk.

Toch is Couperus tot tweemaal toe hier geweest, zoals berichten in de kranten bewijzen. Sinds 1915 was Couperus op toernee door Nederland. Met een soort 'voorleesshows' probeerde hij zijn geldgebrek te bestrijden. Die shows waren een voor die tijd hoogst ongebruikelijk fenomeen. Zo verliep het bijvoorbeeld in Nijmegen, waar Couperus optrad in De Vereeniging:

Het podium was, voor zoover dat ging in een kleinen wintertuin herschapen met palmen en draecena's en andere groene planten; verder een tafeltje met een bouquet van witte chrysanten en seringen; eindelijk de onberispelijk gekleede schrijvervoordrager, het sierlijk gebonden boek met zijden (?) leeswijzers in de hand. Applaus begroette den spreker van de zijde van het publiek, naar schatting honderdvijftig personen veel dames, veel jongelui, ook heeren. (Prov. Geld. Nijm. Courant, 23-12-1916)

Van andere optredens in het land wordt soms vermeld dat de schrijver een zuiltje liet neerzetten, waarop hij dan loom zijn arm kon laten rusten. Zijn dictie schijnt overdreven en vreemd te zijn geweest: recensenten zijn vol bewondering maar melden ook dat ze niet alles konden volgen.

Humoristisch

Wat Couperus voordroeg wisselde per avond. De eerste keer in Nijmegen waren het 'Humoristische Schetsen'. Bij wijze van

WAS COUPERUS EEN NICHT?

voorbeeld is in het boekje zo'n schets opgenomen, 'Arnaldo en Candido', een tekst die Couperus in De Vereniging heeft voorgedragen, kennelijk met groot succes ('de aanwezigen hebben geschaterd om dit luchtig-vroolijke verhaal met zijn kostelijke ironie').

Het is geen tekst om voor naar de boekhandel te snellen: een niemendalletje in die typisch geparfumeerde, aanstellerige stijl van Couperus waar je van moet houden. Geschaterd heb ik er in elk geval niet om, geglimlacht eigenlijk ook al niet. Ik werd er eerder treurig van: door zo'n verhaaltje realiseer je je eens te meer hoe de literatuur, net als de samenleving, in minder dan een eeuw zo grondig veranderd is dat zelfs het nabije verleden voor ons al vreemd wordt. De vroege 20e eeuw lijkt al lichtjaren weg.

Om u de feiten niet te onthouden: het verhaal gaat over twee oudere heren die de rechten op exploitatie van een operettegezelschap erven. Ze verkopen de boel niet, maar gaan zelf de zaken regelen. Dat leidt ertoe dat de recette van elke voorstelling vrijwel geheel wordt gestoken in nachtelijke 'soupertjes'. Een tijdlang gaat het goed, tot de ambitieuze zoons van de beide heren erachter komen en hun papa's dwingen de zaak te verkopen.

Nicht of niet

Tot zover vormt het boekje een aardig curiosum voor lezers en oud-Nijmegenaren. Jammer alleen dat M. Klein in het midden ineens meent te moeten spreken over Couperus' seksuele geaardheid. Niet alleen staat dat los van de Nijmeegse optredens, zodat het er met de haren bijgesleept lijkt, maar het blijft ook een bijzonder vruchteloze discussie.

Klein wijst erop dat voor 'biografen' vaststaat dat Couperus een levensprobleem had, namelijk een homoseksuele geaardheid, die zij vervolgens hebben willen terugvinden in zijn romans. En, zegt Klein, dat mag niet. Al helemaal niet als dat ingewikkelde psychoanalytische omzettingen vereist, waarbij bijvoorbeeld de op een man verliefde heldin van een verhaal model staat voor Couperus zelf.

Klein laat zien dat Couperus in romans als *Extaze* en *De berg van licht* thema's uit zijn (decadente) tijd verwerkt, en niet zozeer indirect homoseksuele verlangens uitleeft. Voor iedere weldenkende lezer is dat op voorhand duidelijk.

De vraag rijst dan: tegen wie richt Klein zich nu eigenlijk? Dat blijkt alleen de biograaf Van Tricht te zijn, een man die schreef in... 1965! Maar anno 1997 leest toch geen serieuze biograaf Couperus' werk meer op zo'n benepen, kortzichtige manier? We hebben toch allemaal wel geleerd dat het persoonlijk leven van een auteur niet automatisch in zijn werk gevonden kan worden?

Couperus was een nicht, of niet. Wie die vraag boeiend vindt kan erover schrijven en peinzen, maar dient de romans slechts heel voorzichtig te behandelen. Maar dat heeft Bastet (in zijn biografie uit 1987) toch keurig gedaan? Waarom wordt die niet door Klein bestreden? (En terzijde: waarom wordt het opstel over Couperus van Gerard Reve (*Het geheim van Louis Couperus*, 1987) niet eens genoemd?)

Kortom een discussie met één biograaf uit 1965 is 'oude koeien uit de sloot' en het intrappen van open deuren. De verzekering van de auteur dat het hem persoonlijk niets uitmaakt of mannen van vrouwen of mannen of allebei houden, stelt mij in deze context niet helemaal gerust.

Heterofielen

Uiteindelijk blijft er ook iets haperen en rammelen in het betoog. Klein concludeert dat *De berg van licht* evengoed door een heteroseksueel auteur geschreven had kunnen worden. Oké, duidelijke zaak. Maar eerder heette het dat voor een oplettende lezer 'het aantal homofiele romanpersonages in zijn oeuvre vrij gering is. De heterofielen zijn, van Eline Vere tot Iskander veruit in de meerderheid.' (p.13-14) En wat bewijst dat dan eigenlijk? Hadden er dan, wil Couperus als homo kunnen gelden, hele bosjes homo's in voor moeten komen? Hoeveel 'heterofielen' iemand ook beschrijft, dat zegt nog niets over des schrijvers seksuele voorkeur. Een homo kan over hetero's schrijven, evenals het omgekeerde. Eline Vere kan dus ook best

van een homo zijn.

Maar wat leveren dit soort vermoeiende vragen nu eigenlijk op? Nog minder dan een humoristische schets. Laten we ze toch eindelijk eens achter ons laten.

Vincent Hunink

M. Klein, Couperus in Nijmegen; Louis Couperus, Arnaldo en Candido, (Vantilt), Nijmegen 1997; 40 p.; f 12,50.